

Шиитпирлиг участкаларга таарыштыр тургузар

Ажыл-агый, культура тургузууш кунуна партия организациялары, бугу коммунисттер улут организациячы болуштур. Чедикшилеринин ундезини — каадырларын шилири, таарыштыр тургузар болгаш кижизилери, шиитпирлеринин кууселдезини хынаары болур. Эркин районун партия организациячы бо талазы-биле чамдык ажылдарын чорудуп, эртек чылып партия аге организацияларынның өтүт-сонуулаздыг хуралдарына, райпартиконференцияга болгулаал шуттучулалдыг саадаларын кууселдерини органиастаал.

Хамыктын мурнунда коммунисттерини куужу харыссалгыш участкаларга таарыштыр тургузулаан. Районуну ажыл-агыйнын кол азыры мал ажалы болуп турар. Иччигаш коммунисттерини 40,3 хуузу олче кириген. Оон ички тутал болгаш

хову ажылында 29,2 хуузу, улус өөредилгенин, кадык камгалаанын болгаш өскө-дээ курше албан черлеринин шугумунда 26,8 хуузу ажылдап турар. Көдө ажыл-агыйнын тускай эртемчилери — районун коммунисттеринин 9,1 хуузу.

Көдө ажыл-агый бүдүрүлгезинде ортумак эвенонун кадрларын шилири, таарыштыр тургузар ажылдар болгаш чоруттуган. Бо талазы-биле «Коммунисттер орук» колхозтун баштаар чери (даргазы М. Шойжун), партия организациячы (секретары А. Л. Сангыга), «Чар орук» колхозтун баштаар чери (даргазы С. С. Комбу), партия организациячы (секретары К. К. Энук) дээр ажылдап турар. «Коммунисттер орук» колхозта коммунисттерини 42 хуузу мал ажылында, 21 хуузу тутул болгаш хову ажылында, «Чар орук» кол-

хозтун коммунисттерини 40 хуузу мал ажылында, 16 хуузу тутул болгаш хову ажылында кижизил турар. Коммунисттерини аразында колхоз бүдүрүлгезинин аге организациячыларын, көдөниң ажыл-ишчилеринин ортузунга кижизилдег ажылын уелетерин чорудуп турарларын онаал азыры күзөгүн. Ленин аттыг колхозтун мыйыстыг бол мал ферманын эртелекчи П. Т. Эер, олза колхозтун №1 сүт-бараан ферманын эртелекчи Б. Т. Белча, партия бөлүгүнүн организациячы Ч. Нам-бырай, «Чар орук» колхозтун сүт-бараан фермасында партия бөлүгүнүн организациячы Н. Карий олар колхозчулар ортузунга социалисттик чарыкта доктаамал органиастаал, чонга тайылбыр ажалдарын үзүктөл чокка чорудуп келгенер. Ук фермаларда ажыл-агый көргүзүлгө чы-

дык бирги чартында өскөдөринин-ден дээр болгаш иччигаш анал таарылга эвес. Ол дээр коммунисттерини организациячы болгаш кижизилдег ажылынын түнөлдүр. Шуттучулалдыг саадаларын болгаш шиитпирлеринин кууселдезини органиастаар талазы-биле Ленин аттыг колхозтун баштаар чери (даргазы эш Н. М. Найдин) партия комитети (секретары эш А. М. Дешки) чепсе ажалдап турарын айтыс чогур. Ол колхозтун Мөрөн, Кызыл Кыдык участкаларында партия аге организацияларын ажалында чет-пестерин чайлаар дутайында саадалар ам-лаа багай куусеттини турар. Ортумак эвенонун кадрларын шилири азыр болгаш кижизилдег ажыл мында багай тургустуган. Бригадирлер, фермалар эртелекчилери тургучу солтур. Ажыл-агыйга

ууртулганы кошкак чорунун кол-ла чыдагынын мында. Бо чылдын бирги чартында ук колхозтун 5639 баш мал алуу хорал.

Колхозтарын партия организациячы комсомол, профсоюз организацияларын ажалында партияны ууртулганы ажикил шилдери турар. Профсоюз организацияларын хуралын эсейин турар.

Шиитпирлеринин кууселдезини чедикшилерини органиастаар, участка бүдүрүлгө коммунисттерини куужу таарыштыр тургузар, дааскан ажыл-херек дээр оларын харыс-салгазын бедилери чутула.

Б. САН-ХОО,
СЭБП Эркин райкомунун партия-организация ажалдар кизилерини эртелекчилер.

Садыг ажилдакчызынын хунунге уткуштур

Малчыннарга бараан болукчу

МОТОРЛУГ МАГАЗИН

Ийн автолака, сүрүтүч даш келеш, чедип келдиңиз дэңиз, салбырын төзүңге кожалаштыр тура дүшкөн. Олар оон эдала чорукка. Ийн хун улаштыр чоллаңы салгыжылар. Ак-Тал сүрүчү таварышкан, дегем дөвкөөрлүг улу чылга Хендерге ийн ору. Куду чоруп, тажымаларында ырык малчыннарга чедип турганы ол.

Салбыр төвүндө бир чурткакы эрежиш туруп бөрөгө, — малчыннар шут чедирер, оларга баралаткан бараан-дыр — деп харылааш. Чуну-дээ анда саптайн, малчыннар кайы сен дээр садыгы хайкан. Антолака садыгымын Илья Терентьевич Колловтун олу чедип олтурт. «Күн-ажылым хостуу», Жанов аттыг көдө ажыл-агый эртелекчилерини болгаш «Луг-Хал» совет-хостун чутуш-чутуш малларын олардадып семиртиш турар хамык малчыннарнын негелде-херек-чедирерин Улут-Хем районун автолакалары хандырып турар.

Олар оон эи билдир-дээ, чонга бараан болуп-дээ турар. Хендерге көдө магзини эртен чылда бараан саарылганын планын 101 хуу, бо чылдын бирги чартында — чүс ийн хун күтсеттин.

Язы-бүрү нес аймаа, хеп болгаш оон-дээ өскө уелетир бараан-лар магзинде бар. Чонну херетелесн баа улаштыр турар. Тракторист Артедир Кай-оол, совет-хостун Хендерге салбырын электри станциянын механиги Орусбай Делгер-оол мотоциклерини салды алган. Чоокта чаа, хойжу Арапал Дадар-оол салдыта мотоцикл чатынын кириген — деп, магзини эртелекчилер Нада Амбар-жи чуталаалы.

Мон-биле чергелештир садыг ажалында четпестерини эскербиш барып болбас: Ак-Тал суртла чаа магзинини тудуу шагала доо-улаан турбукка, сес ай ажит өскө ажылдаа кириш шыла-ваан. Чуте дие: чаа бажынын иштики эригерини кылып доос-паан, бус-биле оналта системаны кылып дээр батареяларын, хоо-лайларын эскерилдир-дээ кагаз, мыла кылдыган чуте чатыг-дээ чок. Шалдын, сонгаларын булутуу боаа кылдырмаан. Эртен чылдын ноябрь 7-ин байырдалыгы уткуштур чаа магзинин ажал-дага кирир дээр дүлөзгө мын-чаа чедип куусеттин.

Улут-Хем районун ууртукчу-лар, илангы оон салыг килди-рини эртелекчи Айлы-Саван Чал-оол магзинин чаа бажынын иштики эригерини кылдыр-тып доосурары-биле ажалын-нарны чорудуп бээр дутайында ааашынарнын кыла-дээ, түң-нө аммызында чок.

Көдө магзини эртен бажында. Ажит үениң негелдезини ол оран-бажы канчан-дээ хандырып шы-лаан турар, оон ишти дакыш, иччигаш барааннарын сынмыр-лаштыр салыр укурта та-парышкан. Магзин иштинде ко-сттүт чер чок болганы-биле бараан-нарын чуте дегеп шылаваан.

ЧУРУНТА: солгай талазында — автолака салгыжын Илья Коллов салып алыкчыларга барааннарын көргүзү турары.

ЧАЙЛАГА САДЫГ

Анык салгыжылар көдө чонга барааным, аш-чепни салгылап, кооперация нитилелинин даан-дырган ажал-херек кууседип тур-рар кадр ажалдакчылар. Мында магзини малчыннарнын, чурткак-чыларнын хергелеш хандырып турар районун, чаа бир салыг четкини бо. Хей элти, сүттү, дүтүт бугулар, күрүңге садыры-нын онаалдадып кууседип дээр чайгы мал семиртигенинде ажал-дал турар хей кижилерини салы-биле уелетерин хандырып, ийн дутайында онза салгы салыры — садыг ажалдакчыларын эи-не хундулут, харыссалгыш херек.

Салгыжылар Нада Амбаржи бие Вала Дүзекмаа ажалда-ла бир чыл беэни четпеген, ажалда чаа дадым чоруп ашмактар. Райпо апарды анык ажалдак-чыларга практикти, боттут дуа-ны доктаамал көргүзери негетти-нин турар.

К. НУНДУП,
(бистип тускай норр).

ЛЕКЦИЯ ПРОПАГАНДЫЗЫН ЧОНЧЕ

Партиянын политикаын чонга тайылбырлаарына, СЭБП-нин XXIII съездинин база СЭБП ТХ-нын май (1966 ч.) Планукуну шиитпир-лерин пропагандалаарына, эртемни болгаш техниканы чедикшилерин, мурнакчы дуржулганы негетерини тайылбырлаарына районун партия организацияларында «Билиг» нитил-дег организациянын улут күш болуп турар.

Нитилелдин бугу кижизилерини медреселер сагалта-чутура кижизилерини бирги черини ужу-дуалыг сорулга деп бистип партиянын салып турар чутула сорулгазын Бай-Талга районун колхозтарында болгаш совет-хосту партиянында, партия-нын аге организацияларында, ылангы школаларда партия организация-ларын ажи биле, көдө нитилел-динин ролин, оларнын чон-биле харысалаан болгаш сонугурамын дык ажикисттер.

«Мурнакчы» колхозта, Шуй ортумак школаларында, «Тээли» советтун Бай-Тал салбырында, Бай-Тал ортумак школаларында партия аге органи-зациялары, «Кара-Хал» колхозта парток «Билиг» нитилелдинин аге организацияларын ажалын план бугулар ууртуп турар болгаш тургу-ч харысалаан кады ажалдап тур-рарлар.

«Мурнакчы» колхозта, Бай-Талда «Билиг» нитилелдинин организация-лар лекторларын харысалаан бестипташ, лекция пропагандалын чонун негелде-сонугурамын дүш-тур, солун арга-методтар биле чорудуп турарлар. Лекция пропагандалын чон ортузунга органиастаарын ага-дуржулганын улам сайыраңгай-

жыларын «Мурнакчы» колхозта партия организациянын, ылан «Билиг» нитилелдинин организациянын чедип ал, колхоз төвүндө ажит-бүрү тема-ларга лекцияларын план бугулар эр-тириш турар. Малчыннарга брига-дар, фермалар ажи-биле недела са-нында агиткулторгаларын улулуп келген.

Малчыннарга ылангы ажалыг унушкунерин «Тээли» советтун Бай-Тал салбырында база органиастап турар. «Тээли» советтун Найм-оол салбырында «Билиг» нитилел-нин аге организациянын даргазы, Б. Барба салбырын клубуна план бугулар лекцияларын, кижизилерин, айтыртып, харыс келгелерин органи-астап, салбырын хову бригадалары-га, фермаларга, Ден-Терек сууга ажи белекелдиг, солун лекцияларын ном-чуп турар.

«Мурнакчы», «Кара-Хал» колхоз-тарда, «Тээли» советтун Наймал, Бай-Тал салбырларында, Тээли суртла деп ортумак школада «Билиг» нити-лелдинин организацияларын лекторлар-нын тус-тус мергелешини ажи-биле нитилел-политиктиг темаларын ажал-лаш, кижизилде, көдө ажал-агый, дегелер байлаа, атеизм, шери-патриоттук кижизилдег дээр өскө-дээ темаларга хувааганар.

Тээлини Култура бажынынга «Адалдык орук-биле, чалыс на-зы», «Уш салгалын кижизилер» деп укуржыгаларын амыктарга органиастаан солун болуп эркен.

Шандалык эрги Тываның кижилерини амыктарынын дутайында 70 ажит харыг пенсонер Кудулет Лу-данын чутуаан аныктарын улут хандыргейн хара турган. Ортумак салгалда аравчи чоран О. Жопсан-Серенин, Ала-чуртун Улут дайын-нын кижизилеринин, амык сал-галын кижизил — Шуй ортумак школаларын директор Виктор Со-нин чутуаалар келер салгалын кижизилерин улут школа болгаш өө-редилгени улут ужу-дуалыг бол-ган. Ол ыккан, Тээлини Култура бажынында «Аныктан адым кан-на» деп келгө, Бай-Талга «Кижини чаражы чутула?», Шуй ортумак «Хосттүт үенин канчаар суртун турар сен?», «Амыктар чутун-биле ханды-раттыр» деп диспуттар. С. Тока-ныч «Ала кербанын огу көөр» деп номунга номчула конференцияны, «Кара-Хал» колхозтун клубуна мур-накчы хойжу Донгак Сайын-оол-биле укуржыгаларын келгө, «Иччигаш деп чүт?», «Коммунизм үенин кижизил кыдыг болула деп диспуттар болгаш чер-челерге болулаан хей салгыт айтыртып, харыс келгелерин ажалчы чоннарды, илангы амыктарын кижизилдег ажалчы улут салгалдыг болулаан.

Ажылчы чонун ортузунга СЭБП-нин XXIII съездинин болгаш СЭБП ТХ-нын май Планукуну материалла-ры хей-биле номчутуш, тайыл-быраттыган. Лекторларга, пропа-гандагилерге, агитаторларга ол мате-

риалдар эң чутула пропагандагил-чепек болуп турар.

Бистип лекторларынын шынар составы чам бөрү ажики, оларнын сагы чаа күштер-биле негемжи тур-рар. Районда «Билиг» нитилел-динин кижизилерини 147 кижизил тур-гандан 166 кижизил чедип өскө. Чуте бо чылдын бир дутай чартында 14 ажит ажалдакчыларын «Билиг» нити-лелдинин кижизилгенин хулап алган.

Боттарынын политиктиг белек-дини тургузуп бедилди, чон ортузунга политиктиг билгелерин негетерин пропагандалаарына кызымаккай, сонугурадып кижизил турар лекторлар көрүлөп турар. Темаларга мога-ш-даг чок белекелдин, лекцияларын хейну номчуп турар Б. Севек, В. Дол-мажал, Ш. Сат, ажи В. Уганза, К. Бугурукунай, О. Мамакырыкчи, Се-нин, С. Шыдыра, А. Адым, О. Очу-роол, С. Шырап, В. Очу-роол, Ш. Хирбээ, О. Жопсан-Серен болгаш өскө-дээ эштер бар. «Билиг» нитилел-динин чамдык кижизилерини кески ажалынын кызырында кол куч-апарган. Кара-Халда башкы Т. Са-ры-оол, Шуйда башкы М. Майын, С. Кертикак, Тээли ортумак школа-зында С. Бугу, Бай-Талда Ш. Сат, Х. Бичелдей, В.Б.С.М. райкомунда В. Чыма болгаш оон-дээ өскөдөрини бо талазы-биле онаал дегелдерини чуту-ла.

Негелдиг бугу ажил амыктар-биле, коммунист тургузушкунун практика-биле сыры хобашкан турар укуртук. Иччигаш болза,

ол политиктиг шугулазын кылдыр хуула бээр деп Ленинни чатыг бар болгай, СЭБП-нин XXIII съездинин шиитпирлерин, чаа беш чылдын баш-тайгы чылдында планын онаалта-ларын күдөдир талазы-биле чон ор-тузунга партияны органиастыг бол-гаш массалыг пропаганда ажалын күштелдиргенин түнөлдө, эр-кен кыш берге-дээ болза, район ку-рунеге продукт садырын көүдөткөн.

Күш-ажылдын бугулар мастерлер, бугулар мурнакчылар, бүдүрүлгенин чартыкчылары — бо бөдүрү кижизил чон мурнуга боттарынын ху-лааларын медреселер-биле билип, мадырлыгы-биле ажалдап турарлар. Оларнын чоталдык арга-мергежи-нин бистип лекторларыны, пропа-гандагилерини боттарынын ажалын-га ажалдаары, амыктар-биле хой-баары агитас-пропаганда ажалын улам дөшүг болулар дээрини ут-туп болбас бис.

Көдө ий-политиктиг ажалын улам күштелдирер талазы-биле СЭБП-нин XXIII съездинин салган тө-гүлүг сорулгазын амыктарга ботта-нырар, көдө ажыл-агыйнын улам ийи калдырушкуну дээр, көдө ажал-ишчинин медреселер бедилер, оларын билин, култуздарын, амык-ларын өскө тургуз дээр бистип ра-йонун лекторлары улам күжениш-тинин ажалдап, лекция пропаган-далында бар болуп турар четпестерини дээр чайлаар хулаалыг бис.

А. АДЫГБАЙ.

Төвүдөн олурулар

«Шын» солунун 1931 чылдын июнь айның 7-де үнгөн номеринге «ТАР-нын херэжменнеринин 1 дугаар улут хуралы 1931 чылдын 7 ай-ның 6 хунунда Кызыл хоорайга ажитылар» деп чарлап үнүп келген. Тываның херэжменнеринин бирги улут хуралына чедикшилерини ужу-рамыр дээр, намын, революст амыктарын эвиленин болгаш профсоюзлар база эрге-чатырганын чер-чер организациялар ТАР-нын 1929 чылдын октябрь айның 20-де болган 8 дугаар улут хуралынын айт-тышкынын бугулар бижин билбес чорукту ууткаары, ег-бүлөгө ары-шевер чурттаары, уруг-дарын кул-турлуп өстүрүп азыраары, революст дүрүм-хоойларын эи таныштыр өөренири, ус-тыыш бүдүрүлгелерде болгаш медресини мадынын ажал-агыйларында ажалдап турар херэ-

жменн бүдүрүлгө планнарын күү-седир дээр тайылбыр-массалыг амыктарын эрат, ажитылар, тара-чын херэжменнерини ортузунга кал-бартып чоруткан турган.

Тываның херэжменнеринин бирги улут хуралы ТАР-нын эң чыл бол-ганын байырлап-биле напырылаш-тыр болган. ТАР-нын 10 чыл бол-ганын улут байырлап Кызыл хоо-райга болгаш комууннарда ыччарада июльдуң 6-дан 8-ке чедир болган. Ол үедө улут байырга кижизил-биле Тыванын комууннарында Кызылга 30 талээр болгаш херэжменнерини бирги хуралына херэжменн талээр-лери база келген турган.

Улут хуралга делегейе революст шимчээшкени болгаш Тывада соци-алист тургузушкуну база ТАРН ТХ-нын херэжменн нидиктин чорук-кан амылы болгаш херэжменнерини

мон сонугары сорулгалары, ары-шевер дутайы — мындыг ажитылар-ын адырап чутулашкан.

Бирги хуралдын кижизилеринин дегелдизин болза, Россияга Октябрь-ниң социалист Улут революст-нын болгаш Тываның араттарынын национал-хосталгалыг революст-нын тилгелдизинин мурнунда арат херэжменн эң мадыг-берге дарла-дың адаанга чоразманар.

Тывага революция тилеп, тыва араттар даштыкы эвенкчилерини чуртууаан үндүр ымырып, иштинки федерал-теораттарын эргезин кызыгаарлап турар араттын чаа-ван тургускан-дээ болза, нам, чазактың бажына федерал-байлар холгаарлап олуп алгаш, арат херэжменнерини эрге-шөлөзүн намылаар, оларнын амыктар байдалын эжикидер тала-зы-биле ажил чорудар байтыгай, ха-рын бугу араттарын революст че-дикшилерини осундуурамын че-дирер чаканнар. ТАРН-нын 8 дугаар улут хуралына чедир арат херэ-жменн ортузунга ажил чоруттун-

майн турган деп, хурал дегелдизин.

Улут хурал чутулаашкан ажиты-лар талазы-биле тускай доктаалдар-ны хулээп алган.

Ыччарада чер-челерге херэжмен-нерини тускай хуралдарын кылбайн турганын, херэжменнерини хей-ки-тинин амыктарына, ылангы уур-тур ажалдарга кончук кошкан деп-шидик турганын, кыс уурларнын ортузунга тайылбыр ажалын кошкан чорудуп турганын, уруглар-сылерин болгаш херэжменнер кон-сулацияларын тургузар талазы-биле хемчеглер албайн турганын, иж-мүп чоруп кызыл еглер херэжмен-нер ортузунга тайылбыр ажалын су-ла чорудуп турганын, бижин билбес чорукту ууткаар талазы-биле бол-гумнерге херэжменнерини эвээш кижизилдир турганын, шажын-чудуге-нин, ег-бүлө үрээр чоруктуу херэж-мен херэжменнерге эи тайылбырлап та-ныштырбайн келгенин болгаш нам, чазактын үндүргөн дүрүм-хоойла-рын херэжменнерге эи тайылбырла-байн турганын херэжменн ортузун-

га ажалын кол четпестери деп улут хуралдын доктаалында айткан.

Ол четпестерин дүргөн чайлаткаш, арат, амыктын, тараачын херэжмен-нерини күжү болгаш бижин ТАР-ныц капиталист эес окупкан со-циализмге хонжүүрүнү херэжге ба-раан болдулары кол сорулга деп, ху-рал айткан.

О. ШИРАП.

Ийги арын

Мал экинчи А. Ф. Зенкова Таңды районда «Межеед» советтун мал ажалдыг Алак салбырында ажалдап турар.

Мал экинчиң чымштың ижи кыжын-дээ, чабын-дээ шалын-чал чок. Анна Федоровна ырак чайлааларда, фермаларда малчыннарнын көдөниң хуу бугура эрип, мал аарыларын баш уур болдурус дээр оларнын эге дөвкөөн көстүп келгелер-де, экилет турар.

ЧУРУНТА: А. Зенкованың кадырын Оюк Седен-оолдуң бызаазын иш-чил турары.

Сөзү, фотоу Д. АНАП-ООЛДУУ.

ДӨСКЕЛ ЧОК КИЖИ

Хараганнар аразы-биле чаш-кып боткан дамыр сугуу кеш-кеш, намын дөң кырыны үш халып келген. Мурунувусте улу эвес сууржаш кестүп келген. Улаваада суурун магзиндег килп келдиңиз.

Хер-намын кижизил ортуу ажа берген, ажалдап турла ажалгы-ры аажок, нити байдалы оожук, толөгит, карактарында хуламу-рут кыптыккан кижизил баарта ар-ымда салгылап тур. Мендизил раништымыс. Тес-Хем районун мурун ажалдык салгыжыларын бир-роон Орукку-Шынаа көдө ма-гзинини эртелекчи Михаил Ма-мдичин ажаллап болду.

Орукку-Шынаа сурт район то-ву Самгалдадың 110 кил чедир турар болгаш эң-не марамак булуп болуу. Ылчаада-дээ мыла радио, телефон, салгыткан, эменге че-ри, шоква бар. А оон чонунуң амыктарын шымак дээрини эскерип калып бис. Салгыжы Миха-ил Хажымалай бугу намында Тес-Хемге чурттап келген бол-гаш чонун амыктарынын кал-чаар өскөдө келгенин шажы дег билер. Салгылап ажалдарын харысалаалыг болгаш чымш-тыг ажал. А ол ажалда 21 чыл дүргүзүлгө ажалдап келгери — мадырлык күш-ажылчы чорук.

Салгыжы кижизил бараанна-рын чон ортузунга дүргөн тарат-кып, чонун негелдерини доктаамал өөренип көрүп, баш-таар черлерге дамышыл, салгы-ла бар барааннарнын дегелдизини доктаалыг чурт бугулар са-лыг, эртек-үзүлгө толгарай би-жи калымын оон паз куусе-лди хамарары. Бо бугу эргежок чутула негелдизин Михаил Ха-жималай хажыч оон күтүсепи ту-рар. Ол чон-биле кымыр хары-лаашыл, салып амыкчыларга ээ-дө-өлгөн.

— Ур чылдарда салгылап ажал-даарга халаалы эвес бе? — деп ай-тырдымыс.

— Ажыл-биле чуталааларга, баштайгы бөр — ийн чыдаалары дарагыч болгалар башка бо-ла килп келер чүве. Ылчаада-дээ ол ажалдын өскө кижизилерин амыктарында саадаларын бол-гаш херестин болза көргө кижизил чон мурнуга болуун харысала-галын медресе биле бөр. Чоннуң чатырларын, негелдерлерин ханды-рып бөрү мөң кол хулаалгем. Бугу амыктарынын, күжүмү болгаш сонугурамын чутас са-дыг ажалыга баралалар алар мөө — деп ол чуталаалы.

Каш-ла чылдар эртекке салгы ажалында ол арга-дуржулгалы

аларгын. Орукку-Шынаага ол 1945 чылдан эгелен ажалдаан. Ол үедө эгелеш Михаил Кызыл-Чы-раага, Чырагалдыга, Самгал-дайга, Берт-Дага база ажалдап турар. Баштайгы үедеге берге-дээр-дээ турган болбайнаа. Ы-лчаада ол алаа дүтүп бер-бей чорал. 21 чыл дүргүзүлгө калды-дээ магынеге ажалдап килпеген, ол тузалап кымын көр-бөп. Кижизил оон сонугурап айтырарга, ол мынчаар хары-лааш: «Бир эвес магынеге ба-рааннарын шын хулап алгаш, оон сонда болуун амы-хулаа ончү-херестинге дөмөйлө, ончү-дөтөгелес болза калды-дээ ту-дугала үнмөк».

Михаил Хажымалай ажалга шилтин апар чамдын чүдүлгөдөр болгаш чамдык барааннарын са-дыкта кончук ховар кезп турарын амыктарында саадаларын бол-гаш херестини болгаш херэжменн бирозон аларган. Чамдык тавар-гыларда салгыга херээ чок барааннар килп, азы калдыг-бол-уура хой салгыр болуу. Кол-дуула чалыккан барааннарын чуте 50 хуузу келер. Уаустуң чуте хергелен турары ажи-чөм бе. рааннары, балыктан болган өл-төп кылган консервалар, өрөмө,

дүктөн кылган эр, херэжмен даш-тык хеп кылыгы, күсүк тон-вар болгаш плаштар, урутарын болгаш эр, херэжмен кижизилерин бажыга недер чип, чымчак кидирер (тапокалар), музук херестелер, сандылар, буге-тер, шифоньерлар, хемс кымы-лар дээр ыккан барааннар ма-гынеге келсе-дээ, хергелеш кижизил экинчи чедипшени бар. Ма-гзини херини чок, оон ужуру-дан курут харажыларын, до-кааларын калгалар чөр чок. Ол-ла чылдагаан-биле чондан шилдер салып адыры бодуныме апарган. Мындыг чамдык шиит-пиреттинмейн турар айтыр-лар ажалдарында берге байла-ларын таварыштырып турарына салгыжы хонудуваан перетти.

Михаил Хажымалай чуте са-дыкта ажалдары-биле кызы-гаараттынмайн турар Ону Ко-вурт-Ансынга, Ан-Кеңиге, Ка-ре-Таврага, Молгемге, Сары-Бу-лунга бо-ла көрүп болур. Ыраккы оларларда ажалдап турар ма-чыннарын амыктарын эрге-жок чутула барааннарын-биле са-вал чок хандыар хулаалгем кал-ган-дээ утпас. Ол өг-бүлөсине боа хулаалгем ала. Калып Арбаан Шонуу Нажирова-биле 9 уругларын кижизилткен. Уруг-

ларынын улуу 19 харыг Шонча-лай эменге черинде саптарга, өскөдөр школада өөренип турар. Дөскө чок ажал-иң, өг-бүлөсүн ажалы ол ада-неге чутас өөрү-күп сонен турар. Ол-ла бугу-ге оон күтүсепи турар хой-нын ажалдарын килпиритибейн ба-рын болбас. Михаил Хажымалай партия аге организациянын се-кретарынын ораакчымын, уаус-чү контрол болуун дараган.

Хей чылдарын дүргүзүлгө салгы ажалыга чедип алыгган чедикшилер дээр ол 1959 чылда «Совет салгынын тер-тин» деп дөмөк-биле шакиртиш. Ол оон күш-ажыл-биле чедип алган баштайгы өөрүкчү бо-ган. Бодунун арга-дуржулганын ол амыктарга тургузуп дамышыл берип келген. А эртен чылын Михаил Хажымалай бодунуң шы-гаралгай күш-ажыл дээр ССРЭ-нин Дөдөн Советинин Президи-мунуң чарымын-биле «Хулаа-дың дөмдө» деп орден-биле ша-ндалган.

Чонунга бараан болганы дээр чедип алыгган улут хулаалгем болгаш бугулар оон тура сору-п көдүрүп, улам күжеништинин ажалдарынын ону хей-эң кил-рип турар.

С. ДОЖУ.

ХАКАС ӨДНУКТЕРИВИСКЕ

ААЛДАП ЧОРААШ...

СЭКП-нин Хакас обкомунун алдында кичирээк додур олурунган. Тыва АССР-нин улам чулууну таласкыларын бистер-биле Хакассынын интеллигенттерин ужурашканын кылыр-биле чыгышты бо. Залда чогаалчылар, башкылар, эмчилер, инженерлер, хей-инити органдарынын ажилдагылары элге кылырны чок доор.

СЭКП обкомунун секретары В. А. Угужев боюнча чугаа-зынга тыва болган хакас артистерин улуу-тедир аадыжыгында дым-домал төрөл ийи чонуну култураларынын өзүлдегине улут инити бээр дээрди демгелдэн. Ол шыкшан деңгээлде талас-былде кожа-хелбээ болганы-мыста, артистерин туржуга сол-чугаадын чорудуп, тыва болган хакас драматургиядан чаа шин-лерин шилеп турган, калы ажил-дашыгыска, эки түнөлдү чепи аларымыс чугаа чок деп уламчы-лаан.

Хакассына сурагды журна-лист "Таскыл" деп чечен чогаал алымынын редактору С. Б. Добров бистин үзүрүп чоран шилеринини дегерин көргөн

болган боюнча талас саады-рын кирген. Бирде, чүз доорге, Тыванын чонун шин чогаалчы-ры В. Кас-ов, С. Пурбю апарын шилерини орус таласкында ой-навай турары чептес. Чык буру-ле-те тыва, хакас, атай чонун байырлаш кылдыр Саян талын арттирери чугула деп үнөлтү са-налы ол көргөн.

Бистин богууус В. Бидювук "Ирбакты" база ол шыкшан "Эш-тин казын". Пана Дульсканын чоралы деп шилерин хакас өд-нуктеринин бугун ай тургуну-ла бараалгатып келген бис. Об-ластын кайы-лаа бугунарында чоругуста, бистерин хакас өд-нуктеринин улут өөрүшкү, ижи күзүл-биле үткүл ап турдулар.

Чанып чоруп тургустуа бис-тин элден хей артистерин пар-тия обкомунун хүнүлүл бижикте-ри-биле шаңкала.

Хакас өднуктеринин аалдап чораш, өөрүшкү, маанайлы те-раан Тыва-мыста эеп келдиныс.

М. РАМАЗАНОВА,
артист.

Спасек суурганың ДҮРЗҮЗҮ

Туганск областын Краснодон хемүр даш тегинин Сергей Толь-нин аттыг №1 шахтазында задылдары-мастер Анатолий Бисил шагдан тура-ла техник-тик чогаалыга ажилында хан-дыкшаан. Элден каш чылдар бу-рунгаар анаа Москва Кремлинин Спасек суурганын македин кылдыр деп болал тыттып келген. Кисил найысмада хей удаа ба-рып, суурганын тургугу-биле та-ныжыл, ону түрүкка тырттыр-ган болган оон канчаар, чуну-биле кылдыгынын билеп алган.

Мичан шийгалар, херектик ме-ханизмдер болган материаллар-нын даялалар тыттып келги-зеэн.

Далжынын бакжыныча бугун мастерска тургугуна: металл шуктурч пелка, ижи-буру ажил кылдыр станок, дозудар болган бу-дуктар келсе, Анатолийге шукту-рунун, токарларын, өөрүшкү-ринин, хонгиларын болган шилеринин элден эес ажилда-рын кылдыр укур таварышкан.

Оон барып Спасек суурганын

дургуз белем апарган. Оон кы-дынган Кремльдин ханалары, ак-көк шивижештер чорукан болган ында Кызыл шалтуу хейи-ри база бар. Хүлдерден база та-луулан конгалар шуктугунган. Суурганын ханаларын чым са-лырда, кылал өнүгү органиитик шилден кылган тос муң туулу-жугаатар беттештиген. Кызыл-лармыда суургажыштар өнүгү-ак болган поган өнүгү. Шымыл-дар орус национал стиль-биле кылдыгынан.

Суурганын шитики кезонин шивердеп конгүт нарын кылды-ган. ында шак сапында алгырып турар дөрт шак метализмдер тур-густунган. Совет Эвиленин тим-низи бижэп пелкалыг аагаран-чык магнитофон база бар. Спасек суурганын ол моделни белин рубин, беш адыр-биле катал 120 сантиметр.

Богуу ол ажыдын Анатолий Бисил СЭКП-нин XXIII-чү съез-динге тураскааткан деп "Туган-ская прад" соду бижээн.

(ПМА).

Ол күстү эки-ле савтып төр мен. Бис, келек оолдар, кыстар госхоза ажиллап турган бис. Мен дээрге, ону кысты доосума-лаа, эсе аа-рум уругларын ыгылып чүвөн чок, таун чаштыг уруг тургуч. Бис Селе-ге хемини бир уугу ортузунга сеп сарааткан күдүгүс. Ажил-ниш тайып-ла турган, алыштар уругу-ле эки чүвө боор.

Ан чаштар эвес, а бирги күстү студенттерини болбай бис. Сиген са-нааттарына таун шыраак кижилер керек динкеш. Дулма-биле мени по-барлаш калынар. Ноуар ажилы кандыг ажал дээрин бистин хей ке-лини-ле баш удуз билер болу-туу. Чүвө үш катал 30 кижиге чок бе-реткээп, ону ажиллап турар чегине чедирери ынгыл-ла белем эвес болу-рун.

Чамалы-чачыкта бо ажилы биске кангүт эес шыкшан сагымылар тур-ган, а мичалла-ла ажил-инше чога-л тургукан оолдар, кыстар эеп кел-геш, бистин хайынырган чегинери-ниш мактал, немеле чегин дилээр боорга, чегинишкенирерини чилип турган.

Бир катал госхоз төвүндөн келген бригадирге ужуражы берген бис.

— Че, кыстар, чүч чешпейн тур, чугаалар — дей-дир.

— Бартошканын төнүп бар чы-дыр — динкеш.

Бригадир хүлүмүрүш, ортуз-тук муруу-чон таласыннан чалан мичтар үгөн алаакка айткан:

— Дуу ол чалам мичтарын ы-нын таласында аймак төвүндөн кел-ген улус кыштаг тулуп турарлар, олардан бир шоодай картошкадан ал алынар. Сонгузугу мен база чорут-турар мен — диди.

Мен, дүргө-не буганы тергелээп, калтым. Ур болаанда, аадыгыш-ла моол каш майгынын көрүп кат-

АЖЫЛ-ИШ МАНАП ТУРАР

Ортумак болган 8 чыл школазын доозуп үнери чүтте доозукчуну бо-дуну эвес, оон эч чок эш-өөрүнү, ала-незинин өөрүшкүзү болгай. Ол байырлап өт-буле бурузун чылдын-на манап турар.

Кым болур мен? Чүчү кылы шылаар мен? Бо айтыргыт школага кир-ер мурунда-ла хайрылап алган, ол күзүн дээр хып чоругу кижилер кайы кый. Школазы чылырныла ол шилеп алган мергелжилне хамал-рышкан номонин, солун, сеткүүлдерини номчуп, келер үзети ажилы-би-ле улам чок тайыжыл, ала соугурамы улагыл, оон күш-ажылын ки-жилеринин каадырлыг чоруктарына сорул кирер. Мындыс кижилер шко-ла дооскан, баар орун эрте шилеп, күзүл боттанып, ажилып эки кы-лып билер болу.

Мичалла-ла доозукчуларын чандыктары орун ара будалып алы кан-ды-лаа күзүл, шилер чокка, хейнү чалгыны-биле бир-ле институту кире бергеш, өөрүлгезин калп, чок болза дооскан ажилы солуп, ажилы бу-рузун "ажап" чоруп бээр таварыштар бар болгулар-дыр.

Доозукчуларын дугадында айтыргыт хей-инити органдарына, шко-ла дачиншар шилерлерини чепте таарыжылап болган чугула. 8-ки-классты дооскан, ол хевор кыла-лаа өөрүлгө баар аныктар бар.

Өөрүлгөлерин билги, сонугуларын болуп, тускай ортумак өөрүлгө чедеринче өөрүлгөн школа сүмелзере, алаа таарышкан, "кыламыз мичи-рунуну чорудар бе, мичи рууну өөрүлгөн коппал боорга чоругузу-тур" дээр болулар ала-неге тургустуна бээр-дыр. Тускай болган ортумак өөрүлгө чедеринче өөрүлгөн конка хууглар бар, дээр артем чепи адыр дээр 10 клас доозар дээр хонкер бар. Ортумак өөрүлгө чепи-лаа, ону классты дооскан-лаа дээр өөрүлгө чедеринче өөрүлгөн болу-ла болгай. Ол шыкшан өөрүлгө чедеринче кирейн бара, бүтүрүлгө, колхоз, совхозка ажиллап болу. Силерин ажилы-ни манап турар.

Т. МОЛ,
башкы.

Току район.

Чогаадыкчы чорукту улам сайзырадыр

Хун чүтүрүчү кирил, акыс ка-дыг аскимнаар, айт дег, сонгу чү-түк дагырамыл бели баштары ка-бис сен доопт, чалылар бар чо-раан. Кызыл доорайнык чуртакты-чону ол-бо кудумчулардан кы-он, кудумчулар болган дымнамыла Гастелло аттыг паргынын Ногаан тавырыне шуугун чоруп турган.

Келээккына 8 шак. Кожегенни дөбөш кылдыр ажиттына бораа корукчулар чегилпейн манап ара-зында хооронил олурунган.

— Чаданалар-лаа шыраак-ла ой-нааш барган улус болгай, ан тады-жылар кайы хире болур при ала, солун-на боор ала?

— Сүт көрбөй идин ужулба-даан кым билер.

— Чок-чо-ок, бастия район ба-ла-ла батый эес ойнап барган бол-дур ийи.

— Кайы район?

— Барымы-Хемчик-де болгай.

— Канчалла-лаа Чоон-Хемчикке чегини дир-ийи.

Ол аразында саныг мичулар

өрсө-өрсө 10 минута ашкан. Чу-румга таңыккан көрүкчүлөр адыш чаккан, конперти дүргө элгирин-леген, хунуу сары-кызыл хере-динге улам-на өң кир кылайы тур-ган көкөгөдөн парак салбайн олу-рунган.

— Кандай чурум чок улус боор, конперти элден чалап турар.

— Па, ам мырмалы 20 минута ажа берди.

— Шынал-ла, кымы манап ту-рар, чүзү белем эес улус боор?

— Харылап, шакты айтып наан херээ чүд, эгелесек ужуру чүз?

— Че, адмштан чаксаптар-дыр, эш-тер?

База катал адыш чаксаакшымы залды дола берген. 8 ам 20 шак 30 минута. Конперт эгелесек. Ша-лачык болган дүшүрүзүг — са-гыш-сенки дайымышынмын үжөм мичулар эрте берген. Улустун ту-гуаазы ам өскө хонго кирген.

— Бо-лаа орталык чок улус-тур.

— Көрүкчүлери хүлүлгезин, бижыг түрүмга өөрүлгөнн бодаар-га хирелдир-оо.

— Чогуу болур конперт бе, аам болбас конперт бе бо?

— Ам чаа белегешип турар улус мыйнаа.

Ужон ажыг мичуларда манап келген чонун соугуларын "оку", аала чалгаа чаксаакшымын хонгош-кылар ийүп келген. Чүтүс мичан "Таласка талас-биле чепес чүд болуу тур" деп ийи кылалган бол-ган оон соода ам конперт эгелес. Мен база-ла көрүкчү кыла болган бо чүдүлү алаа-ла чугаалаадым. Конпертин шымыры, оон органи-азымы болган кижилерини орум-чуруму — аамалга чединишкенин база бир кол үдөшкөн, кандыг-бир бар чептерини, чедир кылдыкшаан чүдүлери баш бурунгаар дүргө-ни-биле чаладып аларынын аргалары канчал-лаа турарын айткысым.

Орай дүжүн, сыдыс чептөл, сай-гылаанар парты чырыкчалдыр каласта бергенде, чон боткы-болу-биле хоорайке бүгүдүр үчүп тур-ган. Оларын чугаа-сооду база-ла адым-адым.

— Уран номчулгалары, шүгүмч-дедиг коандары-лаа конгүт хон-дур, чамаларынын уткузы эки-да болза, номчуруу хирелдир.

Чиско, Л. Спрингс "Чамалары-мын болган П. Яковлевичи ном-чагы мичыг конгүт эес-тур. Аны-яктарын хей-ле чептес талалары көрүкчөн чүдүлөр көвей, а оларын эки талалары чыгык берилген-де. Район дээр республикада эр мурунчы чеп болгай. Ол хиреде-де оларын пообанымын көзүлбей барган. Кулакова биле Високовичи кулпелтеринде "дуу ажилы берген олурулар база бар, политиктиг бол-ган килдикчи утка-шымыр ку-ду диди.

— Кылырлар эң эки ойнаан деп бодаар сен, чүз?

— Өг-бүлө конперти терле эки-дир.

— Чүз өг-бүлө?

— Ноу-Асымын ажилыларым Хомагыларын аан. Ийи боу-даа, бөгүн уруу Ала-лаа мурал, шүлү-те тургай кайы хире-дир?

— Чүз-даа канчаар, Монгуш Ку-виснаал деп бичи уругууну мурал-ры бола-лаа тергини-дир. Ала чай-гаар-лаа куутулуп турар чүз.

— Идыг харым. Ону кым-даа маргымын шыдаас. Ол дээрге беш чыл бурунгаар Котетово суурдан тыгылган айла-мучугам болба-дыкпа. Этек-оол дэр кининин уруу чүз. Бичан ол адырам, ийи-ки класка өөрүлгөн турган болду бе. Оон чаванчыг болган чиге үчүн дымнаш, дына-ла соугураган.

нагадан мен, Кувиснаала чепте доозукчүлери укур деп чүвөн билген, ону таарыжылап байдал чеге өөрүлгөн сүмелс. Со-дуга бижээн кыла мен. Ам мичи болган Кувиснаалды күзүл бот-танып бар чыдыр олду.

— "Ала" болган "Тобис" деп мырлар мураа уругуу шынал-ла ала Робертто Дорети деп болу-дур аа?

— Чүз болбас боор, чүзү ону өтүдүрерин кылтыпкан, боууун төрүмөл үнү-биле мурал, үчүн ам-даа эи тургузуп, өөрүлгөн болза, оон база бир сурагды мырамы чеп-ле ийүп болуу ужурут.

А Олга Ускованын мураадын кандыг деп Улолар сен, улустун мурамын мурал түзүл берге болуру ийи.

— Мен таңыга мичи болган оларын конгүт соугурадым. Эч мичанын уркан тажым. "Ишид-дир" чепте чараш болу.

— А чаа тургускан таңыларым чүз деп бодаар сен?

— Таңдыжылар таңы таласы-биле терле таластыг чөв-на бол-

ЧУРУНТА: таңдыжылар «Ишидир» деп адуу таңынын күзүлүп тур.

Фото В. КРАСНИКОВУУ.

Редакциянын
Алдези

СЕЛЕНГЕГЕ БИР-ЛЕ ДҮНӨ

Б. СУМЬЯ, моол чогаалчы

РАССКАЗ

дым. Бинаар кирер чег тыппайн, дедир деп чораш, үнер диннап кагдым. Дам элзеге он хире анык оолдар үнүп келди. Оларын аразында чыгыс-ла улаам берген кижилер аскерип кагдым.

Тамитымыс арын, ошактымыс таакар кайы көстүп келчип ирги эл бир-ле кижини кайталымаар үнү үнү.

Оолар менче чокчулап олтура, болуу-биле ырыжыштылар.

Амырак кыс кайып келди.

Ак-көк дээрден эес ирги?

Кандыг херектик келеринин олар-га тайылырлап берди.

— А сирини алмаларын кым дээр, чарашай — деп, чир-шон тур-ган ооларын бирээ айтты.

Мичамыс болган ажитымын-дан чыгыс-лаас сөг чалап каг-дым.

Көрүтөм, чоргаарым моол, бистин-биле чугааларымын бези кү-зөсө?

Улаам берген кижилер соксатпаан болза, ооларын кыжырамын чуга-ам уламчылап турган боор.

— Майгы чанында чыткан кар-тошкадан бир шоодайлан ап айт-дир.

Шоодай картошкамын арай деп чораш майгынан үлүгүп алым-ла-лаа, терге кырычте үлүгүп ча-лаштым.

— Адыны, чуртап турар чепи-ни айтп берем думам, мичан шоодай терге кырында чылар деп бил — дээр бир-ле кижини үнүп дин-нап кагдым.

Хал көрүп кээрмеге, терезин

шаламы чуктузуп, барламымаар оол тур. Элзесингизинен шоодай-ны катал-ла сөгүлп алдым. А ол дээр, чеге калап каан чыгы-ла, тургашан. Херектик чолдаскымаар тур-сыныг оол кылаштан келеш, сөг-лаа сөгүлөй, шоодайны терге кырычте октатып. Буганын кымы-лазын, чоругарымыга, оол кээк чы-гыс-лаа чоруп олду.

— Бисти бурузгайып кер, он оол бис, хунер бот-богарыга та-мейтешкен. Иччаша, ооларын сөгүш-сөгүлп дөдүлү турары ол-дур ийи. А мен шыкыл-ла сөг-биле та-ныжып алырмын кузур-дир мен. Сени база катал көрүп болуу мен бе?

Кылым чыгышында бөгүнү дорачылыгым ажуу негеп алырмын шиптирлеп алдым.

— Аарта ай үнө үдө мен бис-тин майгымыс чанында үнүп чы-лар кары суган сугулар мен — диди.

— Мен баар мен. Чогуу кааа ту-рамын түдүн билеп алыр мен?

— Ол кара суг чанында чыгыс те-рек бар.

Турлар мичи каяар аргачын чүдүлүгүлүр, а ооларымыска чугаалаас деп тургустуу.

Дарамында келсе болук уруг-лар терек чанында хонгук тургускан, ак ажалы-биле ону аржылап каг-дым. Барамыда ол хонгук мышта чалып алган турган анык кыска дына-ла дөмөл болу. Ажал-херээс булгүреш, боттарымыс чашты бер-диныс.

Ай үнүп келди. Бургас будуктар

сыйлыгын дымнады. Оолдун мич-те бар чоранын көргөш, бактымыс-ты пат боорла-ла тырттып туу бис.

— Ур манаткан болууа, буру-згайып кер — деп, оол бө ийи.

Чир-шон-на барымыс. Оол чүз болганын булуп кааш, кыткан-на боор, бурт-ла диди.

Он хонгук өрткөтү госхоза ажил-лаар хугаасымын өнгөн. Чавыгт, оок атын төгөн машина ап чеккен. Шүтүсөс машина алурутарымыс-ка, сас калыр чег чок апарган, ам канчаар боор, машина катал ке-лди ужура таварышкан. Дулма, мен база бир уруг сава-сага чанынга артып калдымыс.

Машина үрүлүп калган чүзө ийи-ке, азы кандыг-ла бир чорук үзө бер-ген чүзө ийи, келчип калдымыс сугат. Дун-лаа дүшкөн. Улау чыгылап а-дымыс. Дун ортузунда кижилер чор-угулан оту чаштан келди. Дегин кысыкшаан, турлуп-турлуп чыгып алган Дулманын арынаан дегини дамылап турарын көрүп кагдым.

— Канчап барың? — деп, көрүп айтырдым.

— Келергей аарып берген бешка-тыр мен — деп, пат боорла чугаалай-дыр.

Шак келген тудум-на Дулманын байдалы баксырап оор апарды. Дан азырын манаар агарак. Дулманын чанында ажим уругту артымып кааш, мичи алаакта көк майгыне ыды-ла кагдым. Ооларын, бирээм дегин кысыкшап.

— Бисте бир уруг аарып берди, дүргө-не аймак төвүнчө динчепас болаа хоржон — диди.

Ол-бо чугаалажып тургустуа кымыл

майкылыг оол азыгына түрүп келди. Кыжырып турган огулус дывес сел-лер бе. Ол дээр алган чугулу, а мена-лаа оон соодан дээрлп үнүттү. Оол саяк азыгы аагартан муңулу.

Херектен бажыма чыгып ботал кире төгүп калди. А мен бө оолду алууче айбылган түр эес мен ий-накан. Кем терээс. Эжидиреп кел-ер көмүч берге.

Ол улам майгында улаам берген кижиле үнүп келеш?

— 30, оол, оон-сиче бар чыг-паны сен бе. Оола даш азырын ма-нына кандыг чүзөл — дей-дир.

— Ажырас оң, кырган — даш, оол каарынды атытп сийдир диди.

Маанакшынын төмөс батпас ми-нуталарында эгелес. Дад-лаа ала-адым.

— Машина-а — деп, ажим уруг ке-нерден алырды.

Эчки майгында Дулмага баштайг дуганы чедиргеш, дүргөн төпкө а-парган, дегинини кылбалае жор-жон, килер база калы чоругу силер — диди.

Машина дажыг сүтүк чалымыла-ры-биле маргышкан чораш, эске та-лаа эрпече үнүп калди.

— Селенгени дүзө шипап келер деп айылыдыг херек, ол оолдун азы кым ийи — деп, ажим менен айты-ра-дыр.

— Билбес мен...

— Иламыла билеп алыр херек.

Өрелдигини чыдыры эрте бер-ген. Бир ай эртерге, амылар болуу бис. Чүз-чүзө тарал деп зоошу-лаан. Бо-лаа эркен чыдырда Селенге хемини чанында ужуражып турганым ол оолду сактып, болди келди. Оон-биле мичал-лаа ужурашпай барган. Онү чыгыс катал көргөн, ажимини азы-тынын алганым дээр чегини даш чугаалап көрө...

Очулдуган Монгуш ДОЖУ.

Барыын районнарда аржааннар

Республиканын барыын тала-га районоору аржак суугу-лаа чүз чегини тургакты чогу-га шалган боор билингир апар-ган болган чамаларынын ижи-буру аарыларын чединишкенин ажитып турар. Оларын на-дымынга таварышкенин шини-ледерин кылды турган-лаа бол, хон келди ан-даа шивчелетип-мичи чыды турар. Тыва-ла ар-жак суугарын составын тол-дурар суугула-биле ССР-нин Эртемнер академиянын чег кыры шивч